

Цитування:

Винар О. Б. Засоби мовної характерності сценічного образу в контексті декодування знакового простору сучасних вистав. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 2. С.311-316.

Винар Ольга Богданівна,
асистент кафедри режисури та
акторського мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3217-2806>
vynar2021@gmail.com

Vinar O. (2021). Means of speech characteristics of the stage image in the context of decoding the signal space contemporary performances. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 311-316 [in Ukrainian].

**ЗАСОБИ МОВНОЇ ХАРАКТЕРНОСТІ СЦЕНІЧНОГО ОБРАЗУ
В КОНТЕКСТІ ДЕКОДУВАННЯ ЗНАКОВОГО ПРОСТОРУ
СУЧАСНИХ ВИСТАВ**

Мета дослідження – виявити особливості мовної характерності в контексті розкриття сюжетно-змістового аспекту вистави постмодерністської естетики. **Методологія** дослідження. Застосовано типологічний та системний метод для дослідження творчих механізмів створення актором мовної характерності образу в контексті особливостей естетики постмодернізму; когнітивний метод, завдяки якому теоретичні положення в галузі психології мови та логопедії екстрапольовано на галузь театрального мистецтва; метод теоретичного узагальнення та ін. **Наукова новизна.** Досліджено вплив тенденцій постмодерністського театру на процес голосомовної роботи актора над створенням образу – розробки та втілення мовних рис характерності персонажа; проаналізовано особливості процесу декодування знакової системи сучасної вистави на основі інтерпретації мовної характерності створених акторами образів. **Висновки.** Мовна характерність образу сприяє репрезентації актором певних внутрішніх характеристик персонажу, його емоційного стану, глибинної реакції на події та/або вчинки інших героїв, зміни в способі життя та світосприйнятті та ін., а в контексті постмодерністської естетики, коли тексти сценічних постановок репрезентують так зване «подвійне кодування» – складне явище постмодернізму, художньо-естетичними засобами творення якого в театральному мистецтві є синтез різноманітних мов та кодів літератури і філософії в цілісному гіпертексті вистави, сприяє розумінню та осмисленню сенсово-змістових аспектів театральної постановки. Використання актором елементів мовної характерності сприяє розширенню його професійної мовної компетенції, урізноманітненню мовного звучання сценічного слова. Складові мовної характерності можуть виступати як: виражальні засоби, що розкривають важливі грані характеру персонажа; необхідна форма виявлення внутрішнього змісту сценічного образу; важливий елемент психофізичної структури ролі; художній прийом, що посилює виражальні можливості сценічного слова, а відтак посприяти формуванню мовних знакових засобів вираження художніх сенсів вистави. На нашу думку, для органічного процесу формування сценічного образу загалом та мовної характерності персонажу зокрема, актору необхідно не лише розширювати межі власної уваги, спостережливості та можливості розуміння і осмислення психологічних та соціальних причин людської поведінки, а й поглиблювати знання психолінгвістики та логопедії. Оскільки лише органічне поєднання означених чинників сприяє проектуванню оптимальної сценічної мови, що відповідає концепції кожної конкретної вистави.

Ключові слова: мовна характерність, образ, персонаж, постмодерністський театр, актор, голосоведення, сценічне мовлення.

Vinar Olga, Assistant of the Department of Directing and Acting, Kyiv National University of Culture and Arts

Means of speech characteristics of the stage image in the context of decoding the signal space contemporary performances

The purpose of the article is to identify the features of speech characteristics in the context of the disclosure of the plot-content aspect of the performance of postmodern aesthetics. **Methodology.** A typological and systematic method is used to study the creative mechanisms of the actor's creation of the speech characteristic of the image in the context of the peculiarities of the aesthetics of postmodernism; cognitive method, thanks to which theoretical positions in the field of language psychology and speech therapy are extrapolated to the field of theatrical art; method of

theoretical generalization, etc. **Scientific novelty.** The influence of postmodernist theater tendencies on the process of the actor's voice work on the creation of the image – the development and implementation of speech features of the character; the peculiarities of the process of decoding the sign system of a modern production on the basis of the interpretation of the speech characteristic of the images created by the actors are analyzed. **Conclusions.** The verbal characteristic of the image contributes to the actor's representation of certain internal characteristics of the character, his emotional state, deep reaction to events and/or actions of other characters, changes in lifestyle and worldview, etc., and in the context of postmodern aesthetics, when stage texts double coding" – a complex phenomenon of postmodernism, artistic and aesthetic means of which in theatrical art is a synthesis of different languages and codes of literature and philosophy in a holistic hypertext of performance, contribute to the understanding and comprehension of semantic aspects of theatrical production. The actor's use of elements of speech characteristic contributes to the expansion of his professional speech competence, the diversity of speech sound of the stage word. The components of speech characteristics can act as expressive means that reveal important aspects of the character; the necessary form of revealing the internal content of the stage image; an important element of the psychophysical structure of the role; an artistic technique that enhances the expressive possibilities of the stage word, and, accordingly, helps to form verbal symbolic means of expressing the artistic meanings of the performance. In our opinion, for the organic process of forming the stage image in general and the speech characteristics of the character in particular, the actor must not only expand his attention, observation, and ability to understand and comprehend the psychological and social causes of human behavior, but also deepen knowledge of psycholinguistics and speech therapy. Because only the organic combination of these factors contributes to the design of optimal stage speech, which corresponds to the concept of each specific performance.

Key words: speech characteristic, image, character, postmodernist theater, actor, phonology, stage speech.

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку театральної педагогіки актуалізується прагнення осмислити весь чинний досвід, накопичений театральною традицією та набутий завдяки різноманітним експериментам провідних майстрів сцени. Проте бракує фундаментальних досліджень, присвячених мовній характерності, проблематиці її формування відповідно до авторського бачення ролі актором, взаємодії з іншими елементами зовнішньої та внутрішньої виразності, а також відповідності художньо-стильовій структурі вистави. Вивчення передумов, що впливають на процес створення актором мовної характерності персонажа, її особливостей відповідно до індивідуального трактування ролі та в контексті режисерської концепції постановки в цілому, специфіку, зумовлену постмодерністською естетикою, що є домінантною на сцені перших десятиліть ХХІ ст., може посприяти розвитку педагогіки сценічної мови і стати в нагоді сучасному поколінню театральних діячів.

Аналіз досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти методів та методик сценічного мовлення, мовних тренінгів, зокрема в контексті перетворення, дослідження шляхів здійснення мовної діяльності актора в процесі створення образу та ін. активно розробляються сучасними науковцями. Наприклад, А. Коленко в статтях «Теоретико-методологічні засади методики викладання предмету «Сценічна мова» в творчих навчальних закладах України та світу» [4] та «Виявлення проблемних питань

щодо сценічного мовлення майбутніх акторів театру і кіно» [5] розглядає проблеми та окреслює шляхи підвищення мовної компетентності майбутніх акторів; Є. Орел та П. Кучин в статті «Особливості законів сценічної мови (постановка проблеми)» [6] розглядають сутність сценічного мовлення та виявляють проблематику сценічної мови в сучасному мистецтвознавстві; І. Сорока та К. Голуб в науковій публікації «Специфіка техніки сценічного мовлення в акторському мистецтві початку ХХІ століття» [7] аналізують сучасний стан та визначають найбільш перспективні методи еволюції техніки сценічного мовлення.

У пропонованому дослідженні здійснюється спроба дослідити вплив тенденцій постдраматичного театру на процес голосомовної роботи актора над створенням образу-маски – розробки та втілення мовних рис характерності персонажа, а також виявити особливості процесу декодування глядачем знакової системи сучасної вистави на основі інтерпретації мовної характерності створених акторами образів.

Метою статті є виявлення особливостей мовної характерності в контексті розкриття сюжетно-змістового аспекту вистави постмодерністської естетики.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на окремі приклади постмодерністських проєктів, у яких постановники свідомо відмовляються від літературного тексту та традиційних засобів виразності, здебільшого вітчизняне театральне мистецтво другого – початку третього десятиліття ХХІ ст. надає

сценічному мовленню як могутньому засобу виразності художнього образу важливе значення.

Сценічний образ як системне багаторівневе, різнобічне відображення суб'єкту; один із елементів свідомості актора, основним завданням якого є репрезентація феноменів внутрішньої реальності [3, 92]; цілісна сутність, що формується на основі вербальних та невербальних складових із звукових, візуальних, ритмічних уявлень за допомогою уяви актора, зазвичай народжується «на основі образу персонажу, написаного драматургом, виходячи з режисерського задуму вистави і творчої особистості актора, яка повинна перетворитися на сценічний образ» [1, 64].

Актор, який створює образ, повинен мати особливе обдарування перевтілення зовнішньої та внутрішньої психотехніки, а також мати здібності до творчої трансформації в галузі мови, з використанням різноманітних мовних засобів. Різноманітні мовні виражальні засоби – важлива складова акторського інструментарію, що активно застосовується в процесі пошуку та створення сценічного образу з яскравими типовими рисами.

Поняття зовнішньої та внутрішньої характерності введено К. Станіславським, який стверджував, що характерність «та сама маска, що приховує самого актора людину. В такому замаскованому вигляді він може оголити себе до найбільш інтимних і пікантних душевних подробиць» [9, 205]. Пошуки актором характерності сприяють створенню образу і вимагають володіння засобами мовної та ритмопластичної характерності, що допомагають знайти потрібний сценічний костюм, визначитися з реквізитами, манерами персонажу, його акцентом, діалектом, говором, дефектами мови.

Науковці стверджують, що нервові клітини головного мозку та м'язи тіла людини тісно пов'язані між собою, відповідно навіть дрібні імпульси в корі головного мозку людини відгукуються в її м'язах. Проте існує і зворотна реакція: м'язова діяльність людини впливає на її психіку, що пояснює вплив зовнішнього виду, поведінки, манер людини на внутрішній стан, характерності – на характер [8, 287].

Теоретики і практики сценічної мови наголошують на тому, що актор, який створює образ, повинен бути наділений особливим обдаруванням перевтілення зовнішньої та внутрішньої психотехніки, а також мати здібності до творчої трансформації в галузі

мови, з використанням різноманітних мовних засобів [1, 67].

Якщо актор не приділяє відповідної уваги розробці мовної характерності персонажу, процес створення образу є незакінчений, оскільки вербально актор або проявляє себе таким, яким він є в житті, і, поступово його мистецтво вироджується (за М. Чеховим), або напрацьовує набір певних мовних стилістичних особливостей, якими користується під час виконання ролей і, повторюючи власний стиль сценічної мови, втрачає владу над власним талантом.

У пропонованій статті розглядаємо мовну характерність як формотворчу категорію, що сприяє цілісності та глибині образу, виявленню індивідуальностей характеру персонажа.

У процесі створення образу актор може використовувати такі складові мовної характерності, як: *темп мови* (наскільки темп мови персонажа відмінний від середньостатистичного), *зучність* (тихо або голосно розмовляє персонаж, наявність або відсутність звички шепотіти), *інтонація* (відсутність або багатство інтонації), *дефекти мови* (наявність різноманітних фонетичних дефектів та їх ступінь), *акценти та діалекти* (їх наявність та ступінь прояву), *складність мови* (використання складних слів, термінів та складної побудови речень), *обсяг* (наявність звички говорити короткими або довгими фразами), *змістовність* (чи здатен персонаж в кількох фразах виразити свою думку, чи полюбить говорити дуже довго), *емоційність* (чи будуть емоції в мові передавати внутрішній стан персонажа), *жаргонізми* (кількість та специфіка жаргонізмів засвідчує приналежність персонажа до певного соціального прошарку, говорить про професійну діяльність та ступінь впливу на персонажа джерела жаргонізмів; наприклад, використання професійних, військових, журналістських, комп'ютерних або молодіжних жаргонізмів, жаргону Фідонета, кримінального жаргону, сленгу футбольних уболівальників, наркоманів та ін.), *слова-паразити, цитати, архаїзми* та ін. Проте лише одна з наведених рис мовної характерності повинна бути домінуючою, а решта (за наявності) лише відтіняти її.

Постановки в естетиці постмодернізму характеризуються засиллям складних знаків та можливістю досліджувати типи використаних режисером-постановником та акторами жанрових форм (кодів), характер їх поєднання і взаємодію з культурними традиціями

(наприклад, хаотична дифузія, гібридизація, абсурд, іронія, пародія та ін.), а також їх підсумок, що виражається в сенсово-змістовому аспекті.

На сучасному етапі вистава являє собою складний знаковий простір, оснований на деконструкції та симулякрах, інтертексті та цитатності, що передбачає знання художньої культури глядачем. Значну частину прихованих сенсів, «цитат», алегорій та ін. містить мовна характерність, яку розробляє актор в процес створення сценічного образу – використання іноземного акценту, заїкання, ковтання слів, пришвидшення мовного потоку (тахіталія) або уповільнення мови (брадилалія), «нечітка мова», діалект, мовні акценти та ін.

На думку провідних теоретиків сценічного мовлення, в процесі створення сценічного образу велике значення мають іншомовні акценти та фонетичні діалектизми як засоби характеристики персонажа. Наприклад, Г. Артоболевський включає в поняття акценту «дві складові: викривлення нормальної фонетики даної мови (тобто, самих звуків мови) та зміна мелодизації мови» [2, 112].

Іншомовний акцент використовується з метою надання мові гострої характерності, яскравої образності, правдивості та реалістичності в поведінці персонажа. Водночас надзвичайно важливо помірність у використанні виражальних мовних засобів – при використанні акцентів треба проявляти особливу увагу, аби уникнути перебільшення та награності.

Відмінна від стандартної сценічної мови «нечітка мова» персонажа може пояснювати антагонізм (боротьбу) головного героя соціуму; дивакувата або відмінна від звичної мова посилює комізм персонажу; тиха і «боязка» мова сприяє створенню образу невпевненої людини; заїкання може використовуватися як засіб посилення вразливості, слабкості волі особистості; заїкання, що з'являється у моменти найбільшої напруги сценічної дії сприяє посиленню відчуття емоційного дисонансу.

Водночас надзвичайно важливо розуміти, що довільне, неосмілене використання актором певних рис мовної характерності може не лише призвести до створення невірогідного образу, а й стати на заваді втіленню режисером концепції постановки, і, відповідно, процесу декодування глядачем знакової системи вистави через помилкову інтерпретацію.

Для прикладу розглянемо можливості використання актором заїкання як мовної характерності в процесі створення сценічного образу в контексті розкриття режисерської концепції постановки.

У процесі створення образу актор може використовувати три форми заїкання:

– неврозоподібне або клонічне, для якого характерне повторення окремих звуків: «б», «г», «п», «д», «т» та «к», складів або слів; підвищення мовної активності та тахіталія (порушення темпу мовлення, що характеризується патологічно швидким голосоведенням, повтореннями, запинками, «ковтанням», викривленням складів та слів);

– невротичне або тонічне (характеризується виникненням пауз в мовленні або надмірним розтягуванням певного звуку);

– змішане заїкання.

При цьому важливо розрізнити зумовленість означених форм. Наприклад, невротичне заїкання зумовлюється психотравмою і може виникнути в будь-якому віці; неврозоподібне – органічною патологією головного мозку і розвивається зазвичай в дитинстві.

У контексті розкриття режисерської концепції постановки така мовна характерність персонажа як неврозоподібне заїкання може слугувати посиланням на погану спадковість (інфекційні або нервово-психічні захворювання одного з батьків, приналежність до нижчих верств суспільства, маргінального середовища) або надзвичайно складні пологи, що могли закінчитися трагічно. Натомість невротичне заїкання, що проявляється в порушенні плавності і ритму мови, появі запитання та повторів, є одним із конкретних посилань на несприятливі психо-емоційні фактори, певну психотравмуючу ситуацію або хронічний стрес, який довелося пережити персонажу.

У випадку, коли персонаж починає заїкатися під час згадки про певну ситуацію, що трапилася з ним у дитинстві, не лише засвідчує наявність у нього глибинної психологічної травми, але й може розглядатися як натяк на те, що він розвивався повільніше за однолітків, відчуває побоювання з боку людей.

Цікавим закодованим посиланням на глибинні характеристики персонажу можна вважати використання актором таких мовних характеристик як порушення темпоритмічного боку мови – *тахіталії* та *брадилалії*.

Тахілалія (надмірне пришвидшення темпу мови) може розглядатися як посилення на певні риси характеру персонажа, наприклад, нерівноваженість, легку збуджуваність та гіперактивність. У процесі напрацювання даної мовної характерності актором доречно застосовувати неправильну побудову фраз, аграматизмів, переривчастий темп мови з затинаннями та паузами, труднощі в процесі підбору слів та формулювання мови.

Брадилалія (надмірно повільний темп мови), особливо за умови посилення актором даної мовної характерності пластичними акцентами (наприклад, уповільнення загальної моторики, мимічних рухів, недостатньої координованості рухів, амімічності обличчя) може трактуватися як натяк на наявність тяжких неврологічних хвороб, психічних порушень, а також негативних психосоціальних факторів, що впливали на персонажа в дитинстві; у легшій формі – прояв флегматичного темпераменту. Наголосимо на важливості чіткого акцентування актором саме на темпоритмічному порушенні мови, оскільки уповільнений темп мови, схожий на брадилалію, вважається нормою у північних народів. Зокрема, доречним буде: вимова слова уповільнено, але правильно; збільшення пауз між словами та звуками в середині слова; розтягування голосних звуків; скандованість мовлення; монотонність; невиразність голосу; фіксування на одній і тій самій висоті; поява певної гугнявості в тембрі голосу; відсутність інтонування.

Означені закодовані посилення сприяють розумінню та осмисленню глядачем підґрунтя поведінки, вчинків та реакцій персонажа, пояснюють джерела його емоційних сплесків або психічних травм.

Акцентні особливості вимови – перенесення наголосу, викривлення, що виражається у невластивій даній мові мелодії вимови розповідної, питальної та інших інтонаційних конструкцій, заміна фонем чужої мови близькими фонемами з рідної мови, неправильне використання слів через незнання його значення, необґрунтоване використання граматичних конструкцій та морфології слів – зазвичай, властиві людині, яка говорить не рідною мовою. Використання цієї мовної характерності може бути декодовано глядачем як відповідний натяк на приналежність персонажа певній культурі.

Однією з останніх тенденцій вітчизняного театального простору є синтез кращих традицій психологічного театру з умовними формами, що вирізняються метафоричністю,

ексцентричністю та експресією. У контексті сценічної мови дана тенденція проявляється у реформуванні традиційних підходів, доповненні та розширенні можливостей голосоведення (що відповідає естетиці постмодернізму), розробці новаторських прийомів мовної виразності актора. Слово в цілому та мовна характерність образу повертають власні пріоритетні позиції. Проте, зважаючи на специфіку театральної практики сьогодення, наразі акторська мова має передавати глядачу зміст не лише на рівнях семантики та підтексту, а й на рівні ритмомелодики (це передбачає поєднання ритмізованої прози з активним використанням пластичної виразності актора, різноманітних хореографічних та аудіальних елементів).

Сучасне театральне мистецтво для успішного створення ексклюзивного сценічного образу передбачає активне використання різноманітних мовних засобів та доцільне застосування актором усіх чинних різновидів української мови – територіальних (говірки, діалекти та ін.), соціальних та професійних.

Відповідно до засад естетики постмодернізму одним із характерних акторських мовних прийомів є миттєва зміна мовної манери (у випадку поєднання тексту персонажа та авторського тексту, або трансліювання тексту від імені кількох персонажів, наприклад, у виставах театру одного актора).

Мистецтво постмодернізму не відображає світ реалістично та адекватно, а ставить питання про те, чи це взагалі неможливо, і як наслідок відбувається «вибух форми», в тому числі і театральній. Проникнення в підтексти сучасної вистави, в тому числі завдяки декодуванню глядачем мовної характерності персонажу, сприяє сприйняттю та прийняттю театального постмодернізму.

Позиціюючи мовну характерність образу своєрідним кодом – структурою-транслятором інформації про персонаж, що закодована актором в знаках, можемо водночас розглядати її як режисерський засіб, що здійснює складний зв'язок у сенсово-змістових аспектах театральної постановки.

Наукова новизна. Досліджено вплив тенденцій постмодерністського театру на процес голосомовної роботи актора над створенням образу – розробки та втілення мовних рис характерності персонажа; проаналізовано особливості процесу декодування знакової системи сучасної

вистави на основі інтерпретації мовної характерності створених акторами образів.

Висновки. Мовна характерність образу сприяє репрезентації актором певних внутрішніх характеристик персонажу, його емоційного стану, глибинної реакції на події та/або вчинки інших героїв, зміни в способі життя та світосприйнятті та ін., а в контексті постмодерністської естетики, коли тексти сценічних постановок репрезентують так зване «подвійне кодування» – складне явище постмодернізму, художньо-естетичними засобами творення якого в театральному мистецтві є синтез різноманітних мов та кодів літератури і філософії в цілісному гіпертексті вистави, сприяє розумінню та осмисленню сенсово-змістових аспектів театральної постановки.

Використання актором елементів мовної характерності сприяє розширенню його професійної мовної компетенції, урізноманітнення мовного звучання сценічного слова. Складові мовної характерності можуть виступати як: виражальні засоби, що розкривають важливі грані характеру персонажа; необхідна форма виявлення внутрішнього змісту сценічного образу; важливий елемент психофізичної структури ролі; художній прийом, що посилює виражальні можливості сценічного слова, і, відповідно, посприяти формуванню мовних знакових засобів вираження художніх сенсів вистави.

На нашу думку, для органічного процесу формування сценічного образу загалом та мовної характерності персонажу зокрема, актору необхідно не лише розширювати межі власної уваги, спостережливості та можливості розуміння і осмислення психологічних та соціальних причин людської поведінки, а й поглиблювати знання психолінгвістики та логопедії. Оскільки лише органічне поєднання означених чинників сприяє проектуванню оптимальної сценічної мови, що відповідає концепції кожної конкретної п'єси.

Література

1. Алферова Л. Д. Диалекты в сценической речи. Санкт-Петербург : СПбГАТИ, 2010. 126 с.
2. Артоболевский Г. В. Художественное чтение. Москва : Просвещение, 1978. 240 с.
3. Володина К. А. Исторический аспект становления категории «образ» в психологической науке. Вестник Шадринского государственного педагогического института. 2014. № 3(23). С. 91–97.
4. Коленко А. Теоретико-методологічні засади методики викладання предмету «Сценічна

мова» в творчих навчальних закладах України та світу. Молодий вчений. 2017. № 11 (51). С. 339–343.

5. Коленко А. Виявлення проблемних питань щодо сценічного мовлення майбутніх акторів театру і кіно. Обрії. 2018. № 2 (47). С. 89–93.

6. Орел Є. Р., Кучин П. З. Особливості законів сценічної мови (постановка проблеми). Соціально-гуманітарний вісник. 2017. № 17. С. 66–67.

7. Сорока І., Голуб К. Специфіка техніки сценічного мовлення в акторському мистецтві початку ХХ І століття. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво. 2020 № 3. С. 210–220. doi:10.31866/2616-759x.3.2.2020.219283.

8. Симонов П. В. Темперамент. Характер. Личность. Москва : Наука, 1984. 161 с.

9. Станиславский К. С. Полное собрание сочинений : в 9 т. Т. 3 : Работа актера над собой. ч. 2. Работа над собой в творческом процессе воплощения : материалы к книге / вступ. ст. Б. А. Покровского ; коммент. В. В. Дыбовского, Г. В. Кристи. Москва : Искусство, 1990. 505 с.

References

1. Alferova, L.D. (2010). Dialects in stage speech. St. Petersburg: SPbGATI [in Russian].
2. Artobolevsky, G.V. (1978). Artistic reading. Moscow: Enlightenment [in Russian].
3. Volodina, K. A. (2014). The historical aspect of the formation of the category "image" in psychological science. Bulletin of the Shadrinsk State Pedagogical Institute, no. 3 (23), pp. 91–97. [in Russian].
4. Kolenko, A. (2017). Theoretical and methodological principles of methods of teaching the subject "Stage language" in creative educational institutions of Ukraine and the world. Young Scientist, no. 11 (51), pp. 339–343 [in Ukrainian].
5. Kolenko, A. (2018). Identification of problematic issues regarding the stage speech of future actors of theater and cinema. Obrii, no. 2 (47), pp. 89–93 [in Ukrainian].
6. Orel, E. R., Kuchin, P. Z. (2017). Features of the laws of stage language (problem statement). Socio-humanitarian bulletin, no. 17, pp. 66–67 [in Ukrainian].
7. Soroka, I., Golub, K. (2020). The specifics of the technique of stage speech in the art of acting of the early twentieth century. Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Performing Arts, no. 3, pp. 210–220. doi: 10.31866 / 2616-759x.3.2.2020.219283 [in Ukrainian].
8. Simonov, P.V. (1984). Temperament. Character. Personality. Moscow: Science [in Russian].
9. Stanislavsky, K. S. (1991). Complete works. Moscow: Art [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 20.01.2021
Отримано після доопрацювання 09.02.2021
Прийнято до друку 15.02.2021